

SANJA MARJANOVIĆ*

MIRKO ŽIVKOVIĆ**

TUMAČENJE IZNIMKE OZBILJNE OPASNOSTI U SLUČAJU GRAĐANSKOPRAVNE OTMICE DJETETA

1. UVOD

Konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980. godine (dalje: Konvencija 1980.),¹ s ukupno 98 država ugovornica,² jedna je od najuspješnijih konvencija donesenih pod okriljem Haške konferencije za međunarodno privatno pravo. Posvećena delikatnom problemu povratka nezakonito odvedenog ili zadržanog djeteta, ona je odoljela testu vremena i izazovima s kojima je katkad suočena zbog određenih odstupanja od ujednačene primjene u praksi.

Konvencija 1980. polazi od apstraktne pretpostavke da je u najboljem interesu djeteta njegov povratak u državu uobičajenog boravišta i tamošnjem načinu života na koje se naviklo (*status quo ante*). Ovo tim prije, budući da je do preseljenja djeteta i prekida kontinuiteta veza s drugim roditeljem došlo jednostranom i nezakonitom odlukom drugog roditelja. Uz to, konvencijski mehanizam treba zaštititi i najbolji interes konkretnog djeteta u slučaju da

---

* Dr. sc. Sanja Marjanović, docentica, Katedra za međunarodnopravne nauke, Pravni fakultet Univerziteta u Nišu.

** Dr. sc. Mirko Živković, redovni profesor, Katedra za međunarodnopravne nauke, Pravni fakultet Univerziteta u Nišu.

Rad je izložen na Konferenciji *EUChild*, održanoj 16. ožujka 2018. godine na Pravnom fakultetu Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, u okviru *Jean Monnet* katedre za prekogranično kretanje djece u EU-u. Ovaj rad je rezultat angažiranja autora na projektu "Usklađivanje prava Srbije sa pravom Europske unije" Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu za razdoblje od 2013. do 2019. godine.

¹ Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece od 25. listopada 1980., Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori, broj 7/1991. Republika Hrvatska je dala izjavu o sukcesiji 8. listopada 1991. Narodne novine, Međunarodni ugovori, broj 4/1994.

² Prema podacima pribavljenim na dan 6. travnja 2018. godine (<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=24>).

se, zbog specifičnih okolnosti slučaja, apstraktni (pretpostavljeni) i konkretni (utvrđeni), najbolji interesi djeteta ne poklapaju. U tom smislu, predviđeni su određene iznimke, kao korektiv apstraktne pretpostavke, na osnovi kojih se povratak ipak može odbiti.³ Jedna od njih je *iznimka ozbiljne opasnosti* (ili iznimka ozbiljnog rizika),⁴ predviđena člankom 13. stavak 1. točka b) Konvencije 1980. Na temelju ovog članka dijete se ne mora vratiti u državu svog uobičajenog boravišta ako bi ga *povratak izložio ozbiljnom riziku od fizičke opasnosti ili psihičkoj traumi ili ga na drugi način doveo u nepovoljan položaj*.

Iz kuta roditelja koji se protivi povratku djeteta (roditelj-otmičar), ovo je jedna od najčešće isticanih iznimaka.⁵ To potvrđuju i rezultati istraživanja prakse četiriju općinskih sudova u Hrvatskoj koja su pokazala da je od ukupno 13 predmeta međunarodne otmice djece (zabilježenih u razdoblju od četiri godine), *iznimka ozbiljne opasnosti* istaknuta u osam slučajeva.⁶ Štoviše, od devet predmeta u kojima je povratak odbijen, hrvatski sud je svoju odluku temeljio na *iznimci ozbiljne opasnosti* u sedam slučajeva.⁷

Međutim, ma koliko ova iznimka bila "omiljena" među roditeljima koji se protive povratku djeteta, njezino je utvrđivanje, relativno često, tegoban zadatak za suce. Tome u prilog idu dva međusobno suprotna zadatka postavljena pred suca koji odlučuje o povratku. S jedne strane, postupak odlučivanja o povratku djeteta hitan je i sumaran. S druge strane, istinitost tvrdnji koje se oslanjaju na *iznimku ozbiljne opasnosti* mora se pomno

³ Riječ je o nekoliko situacija. Najprije, ako osoba koje traži povratak djeteta nije zaista i ostvarivala pravo na skrb ili je prethodno odnosno naknadno pristala na odvođenje/zadržavanje (čl.13 st. 1 t. a) Konvencije). Uz to, povratak se može odbiti i zbog protivljenja djeteta koje je, prema ocjeni suda, dostiglo odgovarajući uzrast i stupanj zrelosti (čl. 13 st. 2.). Također, sud nije dužan naložiti povratak djeteta ako bi se time kršila osnovna načela o ljudskim pravima i osnovnim slobodama države kojoj je zahtjev poslan (čl. 20. Konvencije). Iznimno, sud može odbiti zahtjev, podnesen nakon proteka roka od godinu dana, ako se dijete u međuvremenu prilagodilo novoj okolini (čl. 12. st. 2.).

⁴ Tzv. *grave risk exception*.

⁵ Statistički podaci posljednjeg globalnog istraživanja Haške konferencije za međunarodno privatno pravo iz 2015. godine o primjeni Konvencije 1980. (obuhvatilo je 76 država od tadašnje 93 ugovornice) pokazuju da se u 18% slučajeva odluka o odbijanju povratka temeljila samo na čl. 13. st. 1. t. b), dok je ova iznimka isticana zajedno s drugim iznimkama u 21% slučajeva. Najčešće istican *pojedinačni razlog* za odbijanje povratka djeteta koji su sudovi usvajali odnosio se na tvrdnju da dijete nema uobičajeno boravište u državi iz koje je navodno nezakonito odvedeno ili zadržano (19% slučajeva u kojima je povratak odbijen zbog postojanja *jedne iznimke*). Međutim, ako se pogledaju odluke kojima je također odbijen povratak djeteta, ali usvajanjem *više isticanih iznimaka*, onda je čl. 13. st. 1. t. b) najčešće istican (u 21% slučajeva). Lowe; Stephens (2015) 3., 16.

⁶ Župan; Drventić (2018) *Prekogranično odvođenje i zadržavanje djece – hrvatska praksa i europska očekivanja, preliminarni rezultati*, 27. veljača 2018. godine, Interni natječaj Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku za prijavu znanstveno istraživačkih i umjetničkih projekata IZIP-2016, Projekt "Prekogranično odvođenje i zadržavanje djece – hrvatska praksa i europska očekivanja", 2–3; <http://www.pravos.unios.hr/katedra-medunarodnog-privatnog-prava/projekt-izip>. Istraživanje je obuhvatilo razdoblje od 1. srpnja 2013. do 1. srpnja 2017. godine, a provedeno je na Općinskom građanskom sudu u Zagrebu, Općinskom sudu u Osijeku, Općinskom sudu u Splitu i Općinskom sudu u Rijeci.

⁷ *Ibid.*, 18.

ispitati, pri čemu postoji latentna opasnost da se sklizne na teren odlučivanja o pravu na skrb u meritumu (što je Konvencijom izričito zabranjeno).⁸ Pri tome, previše blagonaklono tumačenje ove iznimke relativizira konvencijski mehanizam, ali do istog rezultata dovodi i previše restriktivan pristup.

Nastojeći pružiti smjernice za ujednačenu primjenu Konvencije 1980. u povodu *iznimke ozbiljne opasnosti*, Haška konferencija je 2017. godine objavila konačnu verziju *Nacrta Vodiča dobre prakse u pogledu primjene članka 13. stavka 1. točka b) Haške konvencije o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece* (dalje Vodič dobre prakse).⁹ Iako izostaje priželjkivana "magična formula" za tumačenje iznimke ozbiljne opasnosti u konkretnim slučajevima, praktična je vrijednost Vodiča dobre prakse znatna. Cilj je ovog poglavlja da se, prvotno, ukaže na osnovne ideje Vodiča dobre prakse (1) i na njegov opći značaj za hrvatski sustav međunarodnog privatnog prava, u kome se može uočiti postojanje nekoliko kolosijeka za odlučivanje o povratku djeteta (2). Potom se pozornost usmjerava na, rekli bismo, najkontroverzniji slučaj tumačenja iznimke ozbiljne opasnosti. Riječ je o situaciji kada se iznimka ozbiljne opasnosti dovodi u vezu s obiteljskim nasiljem čija direktna žrtva nije dijete, nego upravo onaj roditelj (najčešće majka)¹⁰ koji je dijete nezakonito odveo ili zadržao (3).

2. OPĆE NAPOMENE O VODIČU DOBRE PRAKSE

Kao što se i u Vodiču ističe, on sadrži preporuke koje imaju samo informativni karakter. Svrha ovih smjernica pružanja je savjeta, prije svega, sucima i središnjim tijelima, ali i svim drugim osobama ili tijelima uključenim u postupak odlučivanja.¹¹ Premda Vodič ne predlaže tumačenje iznimke ozbiljne opasnosti u konkretnim slučajevima, on ipak, donoseći analizu tzv. tipičnih scenarija,¹² daje opća rukovodeća načela koja mogu biti od velike

⁸ Odredbom članka 16. Konvencije predviđeno je da, od dobivanja obavijesti o nezakonitom odvođenju ili zadržavanju djeteta u smislu članka 3., sudska ili upravna tijela države ugovornice u koju je dijete odvedeno ili u kojoj je zadržano neće donositi meritornu odluku o pravu na skrb sve dok se ne utvrdi da se dijete neće vratiti na osnovi ove konvencije ili, ako nije podnesena molba na osnovi ove Konvencije, u razumnom razdoblju nakon primitka obavijesti.

⁹ *Draft Guide to Good Practice on Article 13(1)(b) of the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction*, dostupan na <https://assets.hcch.net/docs/0a0532b7-d580-4e53-8c25-7edab2a94284.pdf>.

¹⁰ Prema istraživanju i Haške konferencije i prakse hrvatskih sudova, prevladavaju slučajevi u kojima je majka nezakonito odvela ili zadržala dijete. Kada je riječ o podacima Haške konferencije, u 73% slučajeva majka je bila roditelj-otmičar. Lowe; Stephens (2015) 3. Prema istraživanju u Hrvatskoj, od 13 slučajeva, majka je bila protivnik podnositelja zahtjeva za povratak u dvanaest predmeta. Župan; Drvenčić (2017) 6.

¹¹ Vodič dobre prakse (2017) 12.

¹² Vodič dobre prakse (2017) 67.–92.

pomoći i u konkretnim situacijama. U vezi s tim, u Vodiču se razmatraju slučajevi kada se tvrdnje u okviru iznimke ozbiljne opasnosti odnose na nasilje u obitelji, odvajanje djeteta od njegovih sestara ili braće, ekonomske probleme ili probleme u vezi sa školovanjem djeteta po povratku, rizike za zdravlje djeteta, protivljenje djeteta povratku, kao i rizike u vezi s općom situacijom u državi uobičajenog boravišta djeteta. S obzirom na to da će slučajevi nasilja u obitelji biti detaljnije razmatrani, osvrnut ćemo se na ostale tipične scenarije.

Slučaj *odvajanja djeteta od njegovih sestara ili braće* podrazumijeva situaciju u kojoj se povratak ne može odrediti u odnosu na sve njih zajedno.¹³ Tada se može postaviti pitanje bi li se razdvajanje braće/sestara moglo poistovjetiti s iznimkom ozbiljne opasnosti. Vodič dobre prakse sugerira da se ne bi moglo automatski zaključiti da je navedena iznimka ispunjena, ako prethodno nije izvršena *individualna procjena* (prema svakom djetetu ponaosob). Prije nego što se donese konačni zaključak o utjecaju odvajanja na stvaranje nepovoljne situacije za ono dijete koje bi se inače moglo vratiti, potrebno je procijeniti niz izričito navedenih okolnosti.¹⁴

Rizici za zdravlje djeteta mogu dovesti do uspostavljanja iznimke ozbiljne opasnosti samo ako je *ozbiljna ugroženost zdravlja* djeteta utvrđena na osnovi ažuriranih medicinskih izvještaja, a dijete ne bi moglo dobiti adekvatnu njegu i terapiju u državi uobičajenog boravišta.¹⁵

Utjecaj protivljenja djeteta ovisi o njegovu uzrastu i stupnju zrelosti, kao što i predviđa članak 13. stavak 2. Konvencije 1980. Međutim, nekada može biti teško razlučiti proistječe li protivljenje iz izvornog, nezavisnog mišljenja djeteta (kada ga treba uvažiti) ili je rezultat manipulacije roditelja. Zbog toga Vodič dobre prakse preporučuje da se pri procjeni značaja protivljenja i eventualnih manipulacija konzultiraju stručne osobe koje imaju posebna znanja i iskustvo u radu s djecom.¹⁶

¹³ U tom slučaju, mogući su različiti scenariji koji vode razdvajanju braće ili sestara. Prije svega, to će biti onda kada se samo neko dijete protivi povratku ili se, pak, sva djeca protive, ali sud ne može sva protivljenja i uvažiti (cijeneći uzrast i stupanj zrelosti svakoga od njih). Isto tako, do razdvajanja može doći ako se podnositelj zahtjeva za povratak složio ili naknadno pristao na odvođenje/zadržavanje samo u odnosu na neko dijete. Zatim, sud može utvrditi da je iznimka ozbiljne opasnosti ispunjena samo za određeno dijete, ali i da djeca nemaju uobičajeno boravište u istoj državi (te da samo u odnosu na neke od njih postoji obveza povratka). Moguće je, ako su djeca različitog uzrasta, da se Konvencija 1980. ne može *ratione personae* primijeniti na svakog od njih. Naposljetku, do razdvajanja dolazi i kada pravo na skrb postoji samo u odnosu na jedno dijete, odnosno kada zahtjev za povratak nije podnesen u odnosu na svu djecu. Vodič dobre prakse (2017) 76.–77.

¹⁴ Kao što su kvaliteta i značaj odnosa između braće ili sestara zato konkretno dijete koje bi se moglo vratiti; starosna razliku između djece; trajanje, intenzitet i učestalost prethodnog kontakta između djece; stručno mišljenje. Vodič dobre prakse (2017) 78.

¹⁵ Vodič dobre prakse (2017) 82.

¹⁶ Vodič dobre prakse (2017) 48.–50.

Ekonomski problemi ili teškoće u školovanju koje bi nastale u slučaju povratka djeteta, u pravilu, nisu relevantni, osim u ekstremnim situacijama kada dijete ne bi imalo gdje živjeti ili ne bi moglo računati na pomoć u državi svog uobičajenog boravišta.¹⁷ Sličan pristup se preporučuje i u slučaju tvrdnji o *rizicima vezanim za situaciju u državi uobičajenog boravišta djeteta*. Ozbiljan rizik za dijete bi tada, eventualno, postojao samo ako je stanje u toj državi dramatično (zato što su u tijeku oružani sukobi ili dijete i roditelj-otmičar pripadaju proganjanoj etničkoj grupi te ako je riječ o ozbiljnoj nestašici hrane). Drugim riječima, problem mora predstavljati opće stanje u državi, a ne izolirani slučaj.¹⁸

Uz rukovodeća načela u povodu tipičnih scenarija, u Vodiču je velika pozornost posvećena isticanju značaja valjano organizirane suradnje. U tom smislu, precizno se navode savjeti za poboljšanje suradnje središnjih tijela, sudova i korištenje Haške mreže sudaca (*IHN*). Uz to, ukazuje se na utjecaj Haške konvencije o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, ovrsi i suradnji u području roditeljske odgovornosti i mjerama za zaštitu djece (dalje Konvencija 1996.)¹⁹ u slučajevima kada su uključene države ugovornice obiju konvencija. To nas na isti mah dovodi do pitanja postojanja različitih mehanizama za odlučivanje o povratku.

3. ZNAČAJ VODIČA DOBRE PRAKSE ZA HRVATSKI SUSTAV MEĐUNARODNOG PRIVATNOG PRAVA

Iz kuta hrvatskog sustava međunarodnog privatnog prava, moglo bi se reći da sucu stoji na raspolaganju nekoliko kolosijeka za odlučivanje o povratku nezakonito odvedenog ili zadržanog djeteta. Prvi od njih primjenljiv je u slučajevima otmice djece iz drugih država Europske unije, kada vrijede odredbe Uredbe Brussels II *bis* (kolosijek Brussels II *bis*).²⁰ Kao što je poznato, Uredba je, nadograđujući mehanizam Konvencije 1980., uvela znatno stroži pristup pri odlučivanju o povratku.²¹ To je posljedica specifičnosti međunarodnog privatnog prava EU-a, u kome je važno načelo uzajamnog povjerenja i suradnje država članica utjecalo na pooštavanje mehanizma Konvencije 1980. Ostavljajući po strani argumente *pro et contra* ovakvom strogom režimu, treba istaknuti da je Vodič dobre prakse u tom slučaju (s obzirom na izmijenjeni koncept odlučivanja o povratku) i dalje značajan, posebno u dijelu o suradnji i bržem utvrđivanju postojanja potrebnih mjera za zaštitu u državi

¹⁷ Vodič dobre prakse (2017) 79.

¹⁸ Vodič dobre prakse (2017) 80.

¹⁹ Haška konvencije o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, ovrsi i suradnji u području roditeljske odgovornosti i mjerama za zaštitu djece, Narodne novine, Međunarodni ugovori, broj 5/2009.

²⁰ Uredba Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000, SL EU L338.

²¹ Članak 11. Uredbe Brussels II *bis*.

uobičajenog boravišta djeteta.²² Trenutačno se kolosijek Brussels II *bis* primjenjuje između Hrvatske i 26 drugih država EU-a (izuzevši Dansku, u odnosu na koju vrijedi idući režim).

Sljedeći kolosijek postoji onda kada druga država nije članica EU-a,²³ ali je ugovornica i Konvencije 1980. i Konvencije 1996. Ovaj kolosijek suradnje haških konvencija karakterističan je s obzirom na činjenicu da je mehanizam Konvencije 1980. sada nadograđen odredbama Konvencije 1996. (posebno o zadržavanju nadležnosti, hitnim mjerama za zaštitu djece i o suradnji), što može doprinijeti većoj efikasnosti u odlučivanju o povratku djeteta. U ovom trenutku navedeni kolosijek primjenljiv je između Hrvatske i 16 drugih država.²⁴ Preporuke Vodiča dobre prakse posebno su korisne za ove situacije budući da Vodič ističe značaj Konvencije 1996.

Treći kolosijek obuhvaća najveći broj država i predstavlja *opći* režim (za razliku od prethodna dva *posebna* režima). Ovdje se imaju u vidu države obvezane samo Konvencijom 1980. Kolosijek Konvencije 1980. uključuje slučajeve između Hrvatske i 40 drugih država,²⁵ u kojima je značaj Vodiča dobre prakse nedvosmislen.

Premda se Vodič dobre prakse ne odnosi na posljednji, četvrti, kolosijek, trebalo bi imati u vidu da i on postoji te da nekada može biti primijenjen. Riječ je o situacijama kada bi za povratak djeteta jedino rješenje bila primjena Konvencije 1996. zato što je druga država samo njome obvezana. Međutim, doseg Konvencije 1996. u tom pogledu je ograničen budući da ona nužno pretpostavlja postojanje odluke o pravu na skrb podobne

---

²² To će još više doći do izražaja kada bude izmijenjena Uredba Brussels II *bis* na čemu se radi od 2016. godine, kada je Europska komisija podnijela Prijedlog za Brussels II *bis* Recast. Naime, novi članovi 25., 63. i 64. Prijedloga za Brussels II *bis* Recast konzistentnije uređuju suradnju u slučajevima međunarodne otmice djece (izravnu sudsku suradnju, suradnju središnjih tijela i suradnju posredovanjem Europske pravosudne mreže u građanskim i trgovačkim stvarima), kao i određivanje hitnih mjera za zaštitu u državi utočišta. Prijedlog Uredbe Vijeća o nadležnosti, priznavanju i izvršenju odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću te o međunarodnoj otmici djece (preinaka), COM/2016/0411 final – 2016/0190 (CNS).

²³ Uključujući, iznimno, Dansku koja je članica EU-a, ali ne primjenjuje Uredbu Brussels II *bis*.

²⁴ Iako Konvencija 1996. ima 47 država ugovornica, ako isključimo države EU-a (osim Danske), a potom i one države izvan EU-a koje, formalnopravno, jesu ugovornice obiju konvencija, ali čije pristupanje Konvenciji 1980. nije još dobilo suglasnost Hrvatske (Dominikanska Republika, Ukrajina i Lesoto) te, konačno, državu koja je obvezana samo Konvencijom 1996. (Kuba), dolazimo do broja od 16 država ugovornica u odnosu na koje se u Hrvatskoj primjenjuje kolosijek suradnje haških konvencija. Konkretno, riječ je o sljedećim državama: Albanija, Australija, Armenija, Danska, Ekvador, Gruzija, Honduras, Crna Gora, Maroko, Monako, Norveška, Rusija, Srbija, Švicarska, Turska i Urugvaj.

²⁵ Konvencija 1980. ima ukupno 98 ugovornica. Ne računajući države EU-a, države između kojih vrijedi kolosijek suradnje Konvencije 1980. i Konvencije 1996., još su četiri države u odnosu na koje Hrvatska primjenjuje samo Konvenciju 1996., kao i one ugovornice Konvencije 1980. u povodu čijeg pristupanja Hrvatska nije dala suglasnost (te se Konvencija 1980. u tim slučajevima ne bi uopće mogla primijeniti – mahom je riječ o državama s kojima slučajevi međunarodne otmice djece nisu česti: Paragvaj, San Marino, Gabon, Gvineja, Irak, Zambija, Filipini, Bolivija, Pakistan, Jamajka i Tunis), dolazimo do respektabilnog broja od 40 država u odnosu na koje vrijedi kolosijek Konvencije 1980.

za priznanje. Režim kolosijeka Konvencije 1996. obvezuje Hrvatsku u odnosu na četiri države – Ukrajinu, Dominikansku Republiku, Lesoto i Kubu.²⁶

Promatrajući prva tri navedena kolosijeka, moglo bi se reći da su preporuke Vodiča dobre prakse najznačajnije u slučajevima međunarodne otmice djece koji uključuju Hrvatsku i 56 država koje nisu članice Europske unije (osim Danske), dok je u nešto drukčijem obujmu relevantan i u odnosu na ostalih 26 država članica EU-a.

S aspekta zastupljenosti navedenih kolosijeka u hrvatskoj sudskoj praksi, rezultati istraživanja provedenog na četiri općinska suda, koji su obuhvatili razdoblje od ulaska Hrvatske u EU,²⁷ pokazala su da je Hrvatska bila “država utočišta” u odnosu na države izvan Europske unije u sedam predmeta od ukupno dvanaest, dok je u odnosu na druge države Unije broj predmeta nešto manji – pet.²⁸ Najviše je bilo slučajeva koji su, u trenutku odlučivanja, potpadali pod kolosijek Konvencije 1980. (Srbija – tri predmeta,²⁹ Bosna i Hercegovina – dva predmeta i Izrael – jedan predmet),³⁰ a tek je jedan trebao biti obuhvaćen kolosijekom suradnje haških konvencija (Australija – jedan predmet).³¹ Međutim, nije bilo podataka o tome je li hrvatski sud u toj prigodi primijenio neku odredbu Konvencije 1996. (o suradnji ili o određivanju hitnih mjera za zaštitu djeteta te njezina članka 7. o zadržavanju nadležnosti suda države iz koje je dijete odvedeno/zadržano). Sa svoje strane, kolosijek *Brussels II bis* odnosio se na slučajeve u kojima je dijete imalo uobičajeno boravište u Sloveniji ili Njemačkoj (po dva predmeta), odnosno Francuskoj (jedan predmet). Od ukupno pet predmeta obuhvaćenih Uredbom *Brussels II bis*, ona je primijenjena u tri slučaja (od toga u dva predmeta tek nakon što je drugostupanjski sud ukinuo presudu i vratio predmet na ponovno suđenje).³²

4. IZNIMKA OZBILJNE OPASNOSTI I NASILJE U OBITELJI

U Vodiču dobre prakse posebna je pažnja posvećena delikatnoj korelaciji između nasilja u obitelji i iznimke opasnosti. U odnosu na osobu koja je žrtva nasilja u obitelji,

²⁶ Ako se Hrvatska suglasi s pristupanjem Ukrajine, Dominikanske Republike i Lesoto Konvenciji 1980., onda bi kolosijek Konvencije 1996., iz perspektive Hrvatske, vrijedio samo u odnosu na Kubu.

²⁷ Istraživanje je obuhvatilo razdoblje od 1. srpnja 2013. godine do 1. srpnja 2017. godine, a provedeno je na Općinskom građanskom sudu u Zagrebu, Općinskom sudu u Osijeku, Općinskom sudu u Splitu i Općinskom sudu u Rijeci. Vidjeti bilj. 6.

²⁸ Župan; Drventić (2018) 3. i 5.

²⁹ Istraživanje je obuhvatilo razdoblje u kojem Republika Srbija još nije bila ugovornica Konvencije 1996. Naime, ova Konvencija stupila je na snagu za Srbiju (u međunarodnom pravnom smislu) 1. studenog 2016. godine.

³⁰ Župan; Drventić (2018) 5.

³¹ Župan; Drventić (2018) 5.

³² Župan; Drventić (2018) 8.–9.

razlikuju se tri situacije. Prva se tiče djeteta kao jedine direktne žrtve nasilja u obitelji. Drugi slučaj podrazumijeva da je nasilje u obitelji neposredno usmjereno i prema djetetu i prema roditelju koji ga je nezakonito odveo ili zadržao. U trećoj situaciji, direktna žrtva nasilja samo je roditelj koji je dijete nezakonito odveo ili zadržao.³³ Ovaj posljednji slučaj ujedno je i najsloženiji budući da se postojanje iznimke ozbiljne opasnosti može utvrđivati samo u odnosu na dijete. Zbog tog razloga, roditelj koji je žrtva nasilja često tvrdi da je dijete indirektna žrtva partnerskog/bračnog nasilja, posebno ako je bilo svjedok nemilih događaja između roditelja ili je na drugi način trpjelo posljedice nasilja kojem je taj roditelj bio izložen.³⁴

Partnersko ili bračno nasilje manifestira se u različitim oblicima fizičkog, psihičkog, seksualnog, emocionalnog, pa i ekonomskog zlostavljanja ili zanemarivanja koje može biti različitog intenziteta i trajanja.³⁵ Rezultati istraživanja prakse hrvatskih sudova potvrđuju da se pozivanje na iznimku ozbiljne opasnosti najčešće ticalo tvrdnji o nasilju kome je neposredno bila izložena majka koja je dijete odvela ili zadržala. Naime, od ukupno osam predmeta u kojima se isticala iznimka ozbiljne opasnosti, on se u četiri slučaja ticao nasilja koje je majka trpjela, dok je dijete bilo neposredna žrtva u samo jednom predmetu.³⁶

Budući da je iznimka opasnosti primjenljiva samo ako je dijete ugroženo, roditelj koji je dijete odveo/zadržao, tvrdeći da je bio direktna žrtva nasilja u obitelji i odbijajući da se vrati zbog straha za svoju sigurnost, istodobno ističe da bi eventualno odvajanje od djeteta (koje je posredna žrtva tog nasilja) dovelo do ozbiljnog rizika na kojem se temelji iznimka ozbiljne opasnosti. U takvoj situaciji, sudac je suočen s dvije ozbiljne dvojbe. Ponajprije, može li, u načelu, nasilje prema roditelju-otmičaru dovesti do uspostave iznimke ozbiljne opasnosti u odnosu na dijete i odbijanja njegova povratka. Ako je odgovor potvrđan, postavlja se pitanje u kojoj mjeri navodno nasilje mora biti dokazano (je li dovoljno učiniti ove tvrdnje vjerojatnim ili se moraju u potpunosti dokazati). Drugim riječima, sudac je u nedoumici na koji način može pomiriti sumarnu prirodu postupka odlučivanja o povratku i potrebu da se tvrdnje o nasilju u obitelji i o njegovu intenzitetu ipak provjere.

4.1. Nasilje u obitelji prema roditelju i dijete kao njegova posredna žrtva

Kako se u Vodiču dobre prakse ističe, suvremena sociološka istraživanja pokazuju da se psihološka trauma koju dijete pretrpi zbog nasilja između njegovih roditelja, može u pojedinim slučajevima, prema svom intenzitetu, približiti onoj koju doživljava direktna

³³ Vodič dobre prakse (2017) 70.–76.

³⁴ Vodič dobre prakse (2017) 72.–76.

³⁵ *Ibid.*, Aneks 3., 11.

³⁶ Župan; Drventić (2018) 8., 14.

žrtva nasilja. Ovo pogotovo ako je dijete bilo nazočno scenama nasilja.³⁷ Međutim, to ne znači da svaki slučaj nasilja u obitelji prema roditelju-otmičaru vodi ovako ozbiljnom stupnju psihičke traume za dijete. Stoga se ne može govoriti o postojanju automatske pretpostavke o uzročno-posljedičnoj vezi između nasilja prema roditelju-otmičaru i iznimke ozbiljne opasnosti u odnosu na dijete, nego se ona mora utvrđivati *inconcreto*.³⁸ Pri tome, procjena rizika u odnosu na dijete zahtijeva da se uzmu u obzir okolnosti koje su postojale prije nezakonitog odvođenja ili zadržavanja djeteta, ali i okolnosti i posljedice koje bi mogle nastati u slučaju povratka djeteta (procjena *pro futuro*).³⁹ To nije jednostavan zadatak za suca. S jedne strane, i dalje se mora voditi računa o sumarnoj prirodi postupka odlučivanja prema Konvenciji 1980., a s druge strane tvrdnje o obiteljskom nasilju ozbiljne su i njihova provjera uglavnom zahtijeva više vremena. Osim toga, nasilje nije uvijek jednostavno dokazati zbog različitih razloga. Katkad, žrtva nije tražila zaštitu u državi uobičajenog boravišta zbog straha ili neznanja, ali, isto tako, i pojedini specifični oblici partnerskog ili bračnog nasilja ne ostavljaju za sobom fizički trag. To je posebno slučaj sa psihičkim nasiljem, koje, ako se doživljava u kontinuitetu, može imati teške posljedice po žrtvu. S tim u vezi, rezultati istraživanja provedenog u Hrvatskoj pokazali su da je od ukupno četiri slučaja, nasilje prema roditelju dokazano pred hrvatskim sudom u samo jednom od njih, dok je tek u dva predmeta nasilje bilo prijavljeno nadležnim tijelima države uobičajenog boravišta djeteta.⁴⁰ No, treba napomenuti da, nažalost, postoje i slučajevi kada se tvrdnjama o nasilju manipulira, kako bi se povećali izgledi na uspeh u postupku.⁴¹

Sudac, suočen s ovakvim izazovima, može, prema diskrecijskoj ocjeni, primijeniti jedan od dva pristupa koji se navode u Vodiču dobre prakse. Prema prvom, ako bi sudac mogao pretpostaviti da bi tvrdnje o obiteljskom nasilju, ako se dokažu, ustanovile iznimku ozbiljne opasnosti, on prvo provjerava postoje li u državi uobičajenog boravišta djeteta odgovarajuće mjere za zaštitu. Ako takve mjere postoje i ako su ispunjeni uvjeti za njihovo određivanje, sudac može odmah naložiti povratak djeteta. U suprotnom, mora se provesti detaljniji dokazni postupak kako bi sudac utvrdio ispunjenost standarda iz iznimke ozbiljne opasnosti. Ako bude smatrao da nema mjesta njegovoj primjeni, moći će odrediti povratak djeteta.⁴²

Drugi pristup podrazumijeva da se prvo provodi dokazni postupak o tvrdnjama iznesenim u povodu iznimke opasnosti. Ako na osnovi ocjene svih činjenica, podataka i doka-

³⁷ Vodič dobre prakse (2017) 72., kao i Aneks 3., 14.–15.

³⁸ *Ibid.*, 73.

³⁹ *Ibid.*, 13.

⁴⁰ Župan; Drventić (2018) 15.

⁴¹ Na osnovi rezultata istraživanja ne može se sa sigurnošću utvrditi je li ovakvih slučajeva bilo i pred sudovima u Hrvatskoj.

⁴² Vodič dobre prakse (2017) 26.

za, sudac smatra da se iznimka može ustanoviti, provjerit će jesu li u državi uobičajenog boravišta djeteta dostupne dovoljno efikasne mjere za zaštitu, uzimajući u obzir okolnosti konkretnog slučaja. Ako se zaštita može osigurati, naredit će povratak djeteta.⁴³

Kada je riječ o kriterijima koji mogu opredijeliti suca da primjeni jedan ili drugi pristup, čini se da bi trebalo imati u vidu koji je od navedenih kolosijeka za odlučivanje o povratku djeteta primjenljiv. Naime, prednost prvog pristupa je u tome što iziskuje manje vremena. Međutim, on ne mora uvijek biti i najprimjereniji. Njegova uspješnost zavisi od toga koliko brzo sudac može utvrditi ne samo postojanje, nego i efikasnost eventualno dostupnih mjera za zaštitu u državi uobičajenog boravišta djeteta.⁴⁴ S obzirom na to da se u povodu ovog pitanja sudac mora osloniti na odredbe o suradnji, prvi pristup je preporučljiv posebno povodom kolosijeka suradnje haških konvencija, kao i kolosijeka Brussels II *bis*, zbog toga što su odredbe o suradnji središnjih tijela i samih sudova u njima detaljnije uređene nego u odredbama Konvencije 1980.⁴⁵

Uz to, u okviru kolosijeka Brussels II *bis*, od velike važnosti mogu biti odredbe Uredbe o uzajamnom priznavanju zaštitnih mjera u građanskopravnim stvarima (Civil Protection Order – CPO Uredba).⁴⁶ Ona uvodi krajnje pojednostavnjen sustav priznanja mjera za zaštitu određenih u državama Unije. Suradnje ovih dviju uredbi omogućava da sud države utočišta, u slučaju sumnje u efikasnost mjera za zaštitu dostupnih u državi uobičajenog boravišta djeteta ili, jednostavno, u cilju ubrzanja postupka odlučivanja o povratku djeteta, sam odredi mjere za zaštitu roditelja koje bi, potom, bile priznate u državi uobičajenog boravišta djeteta na osnovi CPO Uredbe.

U vezi s kolosijekom suradnje haških konvencija, takva mogućnost je mahom isključena budući da se polje primjene Konvencije 1996. *ratione personae* odnosi samo na zaštitu djece do navršениh 18 godina.⁴⁷ Tek ako se zaštita odnosi neposredno na dijete, sud države

⁴³ *Ibid.*, 26.

⁴⁴ Nažalost, u praksi su se događali i slučajevi u kojima je, unatoč postojanju mjera za zaštitu, roditelj koji je dijete odveo ili zadržao bio poslije ubijen ili bi roditelj koji je tražio povratak ubio i sebe i dijete. Vidjeti *Department of Community Services v. Hadzic* [2007] FamCA 1703; *P. P. v. V. V.* (16 April 2010) QCCS 1573, *Vera Vucerakovich v. Predrag Perisic* (8 July 2010), and *Vera Vucerakovich v. Predrag Perisic* (26 October 2010). Vodič dobre prakse, Aneks 3, str. 18., bilj. 53. Zbog toga smatramo da je nužno da sud države utočišta bude *nesumnjivo* uvjeren da su dostupne mjere za zaštitu odgovarajuće, imajući u vidu sve okolnosti konkretnog slučaja.

⁴⁵ Kada je riječ o suradnji, posebno treba imati u vidu odredbe čl. 30., 32., 34., 35. stavak 1. i čl. 36. Konvencije 1996. U odnosu na države EU-a, riječ je o odredbama čl. 54. i 55. Uredbe Brussels II *bis*. Vidjeti nove, još detaljnije, odredbe čl. 63. i 64. Prijedloga za Brussels II *bis* Recast.

⁴⁶ Uredba (EU) br. 606/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. lipnja 2013. o uzajamnom priznavanju zaštitnih mjera u građanskim stvarima, SL EU L181/4.

⁴⁷ Članak 2. Konvencije 1996.

utočišta mogao bi odrediti hitnu mjeru na osnovi Konvencije 1996. (članak 11) koja je podobna za priznanje *ipso jure* u državi uobičajenog boravišta djeteta.⁴⁸

Ako se primjenjuje samo Konvencija 1980., mjera za zaštitu koja bi se, eventualno, odredila u državi utočišta morala bi se priznati prema nacionalnim normama međunarodnog privatnog prava države uobičajenog boravišta djeteta ili, eventualno, na osnovu međunarodnog ugovora na snazi između ovih država. To bi odugovlačilo postupak odlučivanja o povratku (koji se, rekli bismo, ne bi mogao naložiti dok mjera za zaštitu ne bude priznata u državi uobičajenog boravišta djeteta). Stoga bi bilo djelotvornije da se mjera odredi u državi uobičajenog boravišta. Sud države utočišta bi se tada morao okrenuti odredbama o suradnji središnjih tijela ili Haškoj mreži sudaca (*IHJN*) i zatražiti informacije o sustavu zaštite dostupnom u državi uobičajenog boravišta djeteta. U Vodiču dobre prakse se naglašava uloga suradnje i detaljno se navode konkretne aktivnosti koje se mogu poduzeti posredovanjem središnjih tijela ili u okviru Haške mreže sudaca u pogledu prikupljanja obavijesti o pravu države uobičajenog boravišta djeteta, ali i u okviru prikupljanja dokaza o navodnom nasilju u obitelji.⁴⁹

4.2. Dokazivanje nasilja u obitelji i značaj sudske i administrativne suradnje

Kao što se i u Vodiču dobre prakse ističe, teret dokazivanja tvrdnji o obiteljskom nasilju (kao i bilo koje druge tvrdnje o ispunjenosti iznimke opasnosti) snosi stranka koja se na njih poziva.⁵⁰ Ipak, ovi slučajevi mogu predstavljati izazov i za suce zato što se, zbog hitnosti postupka odlučivanja o povratku djeteta, prikupljanje dokaza mora vremenski ograničiti. Uz to, i sama stranka koja tvrdi da je žrtva obiteljskog nasilja može naići na teškoće pri prikupljanju dokaza, posebno ako se oni mogu pribaviti samo po nalogu suda ili drugog državnog tijela. Premda se u Vodiču dobre prakse sudecu u državi utočišta ne zabranjuje da *ex officio* prikuplja dokaze, on mora, naposljetku, biti uvjeren da je pretežni dio tereta dokazivanja snosila stranka.⁵¹ Što se tiče procjene ispunjenosti iznimke opasnosti u ovakvim okolnostima, u Vodiču dobre prakse dan je prikaz stavova koji su u tom povodu zauzimale teorija i praksa pojedinih država ugovornica. Na osnovi toga proistječe da se dokazivanje ispunjenosti iznimke opasnosti zasniva na činjenicama koje se odnose na nasilje, zatim na žrtvu (direktnu i indirektnu) te počinitelja nasilja.

⁴⁸ Članak 23. stavak 1. Konvencije 1996.

⁴⁹ Iako je Haška konferencija, 2012. godine, započela rad na globalnoj konvenciji o priznanju i izvršenju mjera za zaštitu u građanskim stvarima, koja bi mogla biti od koristi i u slučajevima međunarodne otmice djece i zaštite roditelja otmičara, odlučeno je, nažalost, da se rad na ovoj konvenciji do daljnjeg obustavi. Vidjeti Council on General Affairs and Policy of the Conference (13–15 March 2018), *Conclusions and Recommendations adopted by the Council, 2 (Civil protection orders)*. Dostupno na <https://assets.hcch.net/docs/715fc166-2d40-4902-8c6c-e98b3def3b92.pdf> (15. travnja 2018).

⁵⁰ Vodič dobre prakse (2017) 43.

⁵¹ *Ibid.*, 43.

Kada je riječ o činjenicama *u pogledu samog nasilja*, najčešće se spominje utvrđivanje: 1) vrste obiteljskog nasilja; 2) radi li se o izoliranom slučaju ili postoji ustaljeni obrazac nasilja; 3) je li riječ o mehanizmu prinudne kontrole (tzv. *Coercive control*) koju je počinitelj uspostavio nad žrtvom; 4) je li u pitanju obostrano nasilje; 5) vjerojatnosti da će se nasilje nastaviti po povratku u državu uobičajenog boravišta; 6) mjera za zaštitu dostupnih u državi uobičajenog boravišta; 7) efikasnosti tih mjera s obzirom na okolnosti konkretnog slučaja; 8) objektivnog rizika da će roditelj-žrtva, nakon povratka, "ponovno biti uvučen u orbitu počinitelja".⁵²

Što se tiče činjenica *u odnosu na žrtvu*, uglavnom se one svode na: 1) posljedice nasilja u odnosu na roditelja kao direktnu žrtvu i dijete kao indirektnu žrtvu; 2) da li je dijete bilo svjedok nasilja; 3) vjerojatnost da bi uzrast djeteta, njegovo fizičko ili psihičko zdravlje ili bilo koja druga relevantna okolnost mogla prouzrokovati značajno povećanje ozbiljnog rizika za dijete ukoliko bi se ono odvojilo od roditelja-otmičara; 4) uzroke odbijanja roditelja da se vrati - da li se on jednostavno ne želi vratiti ili za to postoje objektivni razlozi; 5) mogućnost da se roditelj ipak na kraju odluči da prati dijete ako bi se ono moralo vratiti; 6) mogućnost da roditelj koji je dijete odveo/zadržao, po povratku, samostalno uzdržava i skrbi o djetetu ili bi bila potrebna pomoć socijalnih službi.⁵³

U odnosu na *počinitelja nasilja*, mahom treba utvrditi sljedeće: 1) psihičko stanje počinitelja, 2) zlorabi li alkohol ili koristi psihoaktivne supstance; 3) ako je već bila određena mjera za zaštitu, je li se počinitelj pridržavao njezina naloga; 4) kolika je vjerojatnost da će počinitelj nasilja poštovati mjeru zaštite koja bude određena.⁵⁴

Rekli bismo da se sud ne mora nužno upuštati u ocjenu svih ovih činjenica do detalja. Dovoljno bi bilo da u razumnom obujmu skicira najbitnije karakteristike konkretnog slučaja nasilja u obitelji. Kao što je već napomenuto, u toj prigodi mora imati u vidu i situaciju koja bi mogla nastati po povratku djeteta (procjena *pro futuro*).

U vezi s prikupljanjem dokaza, Vodič dobre prakse preporučuje određivanje preciznog vremenskog okvira te da u slučaju postojanja različitih načina prikupljanja dokaza, bude korišten onaj kojim se postiže kraće trajanje postupka.⁵⁵ Osim toga, predlaže se uzimanje u obzir svih činjenica o kojima već postoje izvješća, uključujući i one koje se odnose na odnos između djeteta i svakog od roditelja (izvješća službi za brigu o djeci, školska, medicinska, policijska izvješća, podaci dobiveni od konzularnih predstavništava, podnesci koje su stranke eventualno dostavile sudu ili drugim nadležnim tijelima države uobičajenog boravišta, već određene mjere za zaštitu u ovoj državi, elektronska komunikacija između

⁵² *Ibid.*, Aneks 3, 11.

⁵³ *Ibid.*, str. 83.; Aneks 3, 11.–12.

⁵⁴ *Ibid.*, Aneks 3, 12.

⁵⁵ *Ibid.*, 44.

roditelja – *mailovi* i slično).⁵⁶ Pri tome, obje stranke moraju imati mogućnost izjasniti se o navodima.⁵⁷ U cilju efikasnijeg prikupljanja dokaza, ističe se važnost direktne sudske suradnje i komunikacije, kao i obraćanje središnjim tijelima po službenoj dužnosti.⁵⁸

Što se tiče uloge središnjeg tijela države uobičajenog boravišta djeteta, s njim treba što prije kontaktirati i zatražiti dostavljanje dokaza kojima raspolaže roditelj koji traži povratak djeteta, kao i obavijesti o dostupnim mjerama za zaštitu primjenjivim u konkretnom slučaju, uzimajući u obzir i mogućnost smještaja u sigurnu kuću.⁵⁹ Nakon dobivanja podataka o mjerama za zaštitu koje se mogu poduzeti i procjene njihove adekvatnosti, sud države utočišta može odmah odlučiti o zahtjevu za povratak, bez provođenja sveobuhvatne ocjene prikupljenih dokaza.⁶⁰ Ipak, to ne znači da je sud države utočišta “abdicirao”.⁶¹ Naprotiv, ako je primjenjiv kolosijek suradnje haških konvencija ili kolosijek Brussels II *bis* (njegovih odredbi o suradnji), sud može pratiti razvoj situacije i nakon povratka djeteta i roditelja.⁶²

5. ZAKLJUČAK

Iako dugo očekivani Vodič dobre prakse nema obavezujući karakter, njegove preporuke u pogledu načina efikasnijeg sudskog rukovođenja postupkom odlučivanja o povratku, ali i, u isto vrijeme, u odnosu na pružanje efikasne i adekvatne zaštite djetetu i roditelju (kada je zaista izložen opasnosti), od velike su važnosti za pravilnu primjenu iznimke opasnosti. Iz kuta hrvatskih sudova, Vodič dobre prakse primjenjiv je u slučajevima koji potpadaju pod sva tri navedena kolosijeka odlučivanja o povratku.

Imajući sve to u vidu, može se pretpostaviti da će Vodič dobre prakse postati neka vrsta “Svetog pisma” za suce, koje su pri procjeni ispunjenosti iznimke opasnosti, relativno često, suočeni s izazovima i teškoćama. U tom smislu, poželjno je da se suci što prije

---

⁵⁶ *Ibid.*, 45. i 73.

⁵⁷ *Ibid.*, 44. i 67.

⁵⁸ *Ibid.*, 45.

⁵⁹ *Ibid.*, 61.–63.

⁶⁰ *Ibid.*, 43.

⁶¹ Kako *Bruch* naziva situaciju kada se iznimka ozbiljne opasnosti primjenjuje pretjerano restriktivno. *Bruch* (2004) 228.

⁶² O mogućnostima za tzv. *follow up*, Vodič dobre prakse (2017) 65.–66.

upoznaju s osnovnim idejama i savjetima Vodiča dobre prakse, čije je usvajanje Haška konferencija službeno najavila za 2019. godinu.⁶³

BIBLIOGRAFIJA

I. Međunarodni izvori

1. Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece, Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori, broj 7/1991.
2. Haške konvencije o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, ovrsi i suradnji u području roditeljske odgovornosti i mjerama za zaštitu djece, Narodne novine, Međunarodni ugovori, broj 5/2009.

II. Propisi i drugi akti EU-a

1. Uredba Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000, SL EU L338.
2. Prijedlog Uredbe Vijeća o nadležnosti, priznavanju i izvršenju odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću te o međunarodnoj otmici djece (preinaka), COM/2016/0411 final – 2016/0190 (CNS).
3. Uredba (EU) br. 606/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. lipnja 2013. o uzajamnom priznavanju zaštitnih mjera u građanskim stvarima, SL EU L181/4.

III. Praksa nacionalnih sudova

1. *Department of Community Services v. Hadzic* [2007] FamCA 1703.
2. *P. P. v. V. V.* (16. travnja 2010.) QCCS 1573.
3. *Vera Vucerakovich v. Predrag Perisic*, 8. srpanja 2010.
4. *Vera Vucerakovich v. Predrag Perisic*, 26. listopada 2010.

IV. Mrežni izvori

1. HCCH, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=24>.

---

⁶³ Permanent Bureau of the Hague Conference, *Conclusions and Recommendations adopted by the Council (13 – 15 March 2018)* 3, dostupno na <https://assets.hcch.net/docs/715fc166-2d40-4902-8c6c-e98b-3def3b92.pdf>.

V. Izvješća, vodiči i publikacije

1. Lowe, N., Stephens, V., *Part I — A statistical analysis of applications made in 2015 under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction — Global report*. Dostupno na <https://assets.hcch.net/docs/d0b285f1-5f59-41a6-ad83-8b5cf7a784ce.pdf>.
2. Župan, M.; Drventić, M., *Prekogranično odvođenje i zadržavanje djece – hrvatska praksa i europska očekivanja, preliminarni rezultati*, 27. veljača 2018. godine, Interni natječaj Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku za prijavu znanstvenoistraživačkih i umjetničkih projekata IZIP-2016, Projekt “Prekogranično odvođenje i zadržavanje djece – hrvatska praksa i europska očekivanja”, <http://www.pravos.unios.hr/katedra-medunarodnog-privatnog-prava/projekt-izip>.
3. *Draft Guide to Good Practice on Article 13(1)(b) of the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction*, dostupan na <https://assets.hcch.net/docs/0a0532b7-d580-4e53-8c25-7edab2a94284.pdf>.
4. C. Bruch, *The Unmet Needs of Domestic Violence Victims and Their Children in Hague Child Abduction Convention Cases*, Les enlèvements d'enfants à travers les frontières (Actes du colloque organisé par le Centre de droit de la famille Lyon, 20 et 21 novembre 2003 sous la direction de Hugues Fulchiron), Bruxelles, 2004.
5. Council on General Affairs and Policy of the Conference (13–15 March 2018), *Conclusions and Recommendations adopted by the Council*, 2 (*Civil protection orders*). Dostupno na <https://assets.hcch.net/docs/715fc166-2d40-4902-8c6c-e98b3def3b92.pdf>.